

Vertinimo komisijai

**VII LIETUVOS MOKINIŲ ETNINĖS KULTŪROS OLIMPIADA
REGIONINIS ETAPAS SUVALKIOJE (SĖDUVOJE)**

**ETNOKULTŪRINIO PAŽINIMO TESTAS
TEMA „KALENDORINIAI PAPROČIAI IR LIAUDIES KŪRYBA“**

Amžiaus grupė: 11–12 kl.

60 taškų

Laikas užduotims atlikti:

45 min.

2025 m.

1. Pasirinkite iš šio sąrašo keturias pavasario–vasaros kalendorines šventes ir surašykite jas laikydamiesi eiliškumo pagal jų datas metuose – nuo ankstyviausios iki vėliausiai vykstančios: *Rasos (Joninės), Žolinė, Užgavėnės, Šv. Agotos diena, Gandrinės, Jurginės*.

1. _____ Gandrinės
2. _____ Jurginės
3. _____ Rasos (Joninės)
4. _____ Žolinė

4 taškai
Vertinimas

2. Nuotraukose – Užgavėnių persirengėliai. Įrašykite po nuotraukomis, kuri kaukė antropomorfinė, kuri – zoomorfinė ir kuri demonomorfinė:

_____ Zoomorfinė _____ Demonomorfinė _____ Antropomorfinė

3 taškai
Vertinimas

3. Kokių papročių buvo laikomasi per Užgavėnes? Parašykite keturis:

- 1) _____ Šventės pabaigoje deginama arba skandinama Užgavėnių pamėklė
- 2) _____ Vyksta Lašininio ir Kanapinio dvikova
- 3) _____ Laistomasi vandeniui
- 4) _____ Važinėjama rogėmis (galimi kiti variantai)

4 taškai
Vertinimas

4. Jurginės (Jorė) laikomos viena iš svarbiausių švenčių tradiciniame pavasario kalendoriuje. Kurie iš pateiktų papročių ir ritualų būdingi Jurginėms? Pažymėkite tris teisingus atsakymus:

- Išgindami gyvulius prie tvarto slenksčio dėdavo kiaušinių, kirvį, pjūklą, užrakintą spyną, tiesdavo audeklą, prijuostę, juostą
- Pindavo vainikus ir puošdavo karvių galvas
- Dažydavo margučius
- Aukodavo duoną su druska – pakasdavo dirvoje, valgydavo laukuose, parneštą iš laukų padalindavo namiškiams ir talkininkams
- Pas kaimynus lankydavosi lalauninkai

3 taškai
Vertinimas

5. Katalikų Šv. Velykos švenčiamos pirmą sekmadienį po pavasario lygiadienio. Su kuria mėnulio faze siejama Velykų data?

Atsakymas: _____ Su mėnulio pilnatimi (prasidėjus mėnulio pilnačiai)

1 taškas
Vertinimas

6. Kurių švenčių datos priklauso nuo Velykų datos? Išvardinkite tris:

- 1) _____ Užgavėnės
- 2) _____ Sekminės
- 3) _____ Devintinės (dar gali būti Verbų sekmadienis, Atvelykis)

3 taškai
Vertinimas

7. Šios dienos vakare jauni vyrai lankydamo kaimą ir ypač merginas. Eidavo triukšmingai, su muzika ir barškalais. Po langais jie giedodavo giesmes ir dainuodavo *lalyntas* su priedainiais *ai lalū lalū, ei lalo, vynelis vyno žaliasai* ir kt. Jie linkėdavo šeiminiams gero derliaus ir sotaus gyvenimo, o merginoms – greitai ir sėkmingai ištekėti, susilaukti vaikučių.

7.1. Apie kokios dienos vakarą kalbama? _____ Pirmos Velykų dienos

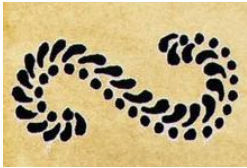
7.2. Kaip šie lankytojai buvo vadinami? _____ Lalaautojais, lalauninkais

7.3. Kuriame etnografiniame regione ilgiausiai išliko šis paprotys? _____

Dzūkijoje (Dainavoje)

3 taškai
Vertinimas

8. Tai Velykų margučių raštai:

			
Paukščio pėdutės	Pasaulio medis	Žaltys	Saulutės

8.1. Kaip jie vadinasi? Pasirinkite iš sąrašo (*paukščio pėdutės*, *pasaulio medis*, *žaltys*, *saulutės*) ir įrašykite po atitinkamais paveikslėliais.

8.2. Kiekvienas raštas turi savo simbolinę prasmę. Parašykite, kurie raštai iš pavaizduotų atitinka šias simbolines prasmes:

- Gyvybės ratas _____ Saulutės
- Žinia, gyvybė _____ Paukščio pėdutės
- Gyvybė, energija, nemirtingumas _____ Žaltys

7 taškai

Vertinimas

9. Kaziuko mugės ištakos siekia XVII a. pradžią, bet šiandien „Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje“ galime skaityti apie tai, kad nors daug tradicijų išliko, bet jos keičiasi, randasi naujų. Palyginkite, kaip pasikeitė prekių asortimentas. Pažymėkite pateikiamame sąraše keturias prekes, kuriomis Kaziuko mugėje prekiaujama iki šiol:

- Kinkomojo transporto priemonės
- Naminiai gyvuliai
- Vilniaus krašto verbos
- Žemdirbystės įrankiai
- Kalvystės dirbiniai
- Riestainiai, meduoliai
- Keramikos dirbiniai

4 taškai

Vertinimas

10. Nuotraukose – tradicinių šiaudinių sodų fragmentai ir šiaudinė „saulė“:

Velykų

Vestuvių

Kalėdų

10.1. Parašykite po atitinkamomis nuotraukomis, kokių kalendorinių ar šeimos švenčių proga šie šiaudiniai dirbiniai buvo daromi.

10.2. Kokiai tautodailės rūšiai (*taikomajai, vaizduojamajai ar paprotinei*) priskiriami šiaudiniai sodai? _____ Paprotinei

4 taškai

Vertinimas

11. Lietuvoje kai kurios kalendorinės dienos vadinamos paukščių vardais, kiekviena iš jų pasižymėjo savitais papročiais. Prie paukščių dienų pavadinimų įrašykite atitinkamą papročio numerį.

1. Tą dieną jaunimas šokdavo apeiginį šokį „Gegužė“, kurio metu gegute vadinama mergina užrištomis akimis išsirinkdavo tris vaikus, pasikeisdavo su jais dovanomis, paskui visus metus juos vadindavo broleliais, o šie ją – sesele.
2. Rytų Lietuvoje gyvavo paprotys tą dieną šeimynai iškepti 40 bandelių, kad būtų geras javų derlius. Žemaičiai vengdavo tądien važiuoti toli nuo namų.
3. Daugelyje vietovių po pamaldų vykdavo mugės. Jauni vyrai savo merginoms pirkdavo „širdelę“ – širdies pavidalo meduolį arba pyragaitį.
4. Tą dieną laukuose pasigirdavo *cyrulis*, suaugusieji vaikus ragindavo dukart apibėgti apie trobą, paskui iki galulaukės ir vėl namo, kad visus metus būtų greiti. Merginos sniegu triskart gerai nusiprausdavo, kad išlaikytų veido skaistumą.

Atsakymai:

- Vieversio diena (Šv. Motiejus, vasario 24-oji): Nr. _____ 4
- Gegutės diena (pirmąją gegužės savaitę): Nr. _____ 1
- Kovų (kovarnių, špokų) diena (kovo 4-oji): Nr. _____ 3
- Keturiasdešimties paukščių diena (kovo 10-oji): Nr. _____ 2

4 taškai

Vertinimas

12. 2025 metai paskelbti atmintiniais Lietuvių liaudies dainų metais. Pažymėkite du reikšmingus lietuvių kultūrai įvykius, kurie paskatino paskelbti šiuos metus atmintiniais:

- Švenčiamas Dainuojamosios revoliucijos jubiliejus
- Sukanka 200 m. nuo pirmojo lietuvių liaudies dainų rinkinio (L. Rėzos „Dainos, oder Littauische Volkslieder“, 1825)
- Metai skirti šimtmečio Dainų šventės Folkloro dienai paminėti
- 1935 m. įkurtas Lietuvių tautosakos archyvas, kuriame sukaupiti seniausi lietuvių liaudies dainų užrašymai, 2025 metais mini savo 90-metį

2 taškai

Vertinimas

13. Karinės-istorinės dainos padėjo perduoti svarbius istorinius įvykius ir pasakojimus iš kartos į kartą, suteikdavo žmonėms paguodos, įkvėpimo ir drąsos. Kokių valstybinių švenčių ir pasipriešinimo agresijai atmintinos dienos metu karinės-istorinės dainos dažnai dainuojamos mūsų dienomis? Parašykite keturias valstybines šventes ir pasipriešinimo agresijai atmintiną dieną:

- 1) _____ Sausio 13-oji
- 2) _____ Vasario 16-oji
- 3) _____ Kovo 11-oji
- 4) _____ Liepos 6-oji

4 taškai

Vertinimas

14. Pažymėkite du teisingus teiginius apie sutartines:

- Sutartinės pasižymi laisva ritmika, plačios apimties melodijomis
- Sutartinės – lietuvių dainuojamosios tautosakos rūšis, daugiabalsės liaudies dainos, kai vienu metu skamba skirtingos savarankiškos melodijos
- 2010 m. lapkričio 15 d. UNESCO lietuviškas sutartinės įtraukė į Reprezentatyviojo žmonijos nematerialaus kultūros paveldo sąrašą
- Sutartinių tradicija plačiai gyvavo Lietuvoje iki pat XX a. vidurio

2 taškai

Vertinimas

15. Skirtingi Lietuvos etnografiniai regionai turi savitą, tik jiems būdingą dainavimo būdą. Perskaitykite visų penkių etnografinių regionų dainavimo apibūdinimą. Įrašykite etnografinio regiono pavadinimą pagal dainavimo tradicijos apibūdinimą:

Etnografinis regionas	Dainavimo apibūdinimas
Dzūkija (Dainava)	Šiame regione daugiausia užrašyta advento–Kalėdų dainų, lalavimų, rugiapjūtės ir kitų senųjų darbo dainų.
Žemaitija	Dainavimas išsiskiria gana tamsia balso tembrų spalva, neretai moterys dainuoja žemu registru (tokiu pat kaip ir vyrai). Dainuojama 2–3 balsais, paprastai neskubant, ištęsiant, „išlinguojant“ melodiją.
Suvalkija (Sūduva)	Šiam regionui būdingi oliavimai, sietini ne tiek su ganymo papročiais, kiek su tam tikra kalendorine piemenų švente.
Aukštaitija	Regionas garsėja skambiais šienapjūtės valiavimais, smagiomis vaišių dainomis, o labiausiai – sutartinėmis.
Mažoji Lietuva	Dainavimo būdas – vienbalsis, negarsus, santūrus – gerokai skiriasi nuo garsaus, šiek tiek gaivališko daugiabalsio žemaitiško dainavimo „pilna gerkle“. Nemažai randama ir kuršininkų melodijų atitikmenų.

5 taškai

Vertinimas

16. Nuotraukose – tos pačios rūšies tautodailės dirbiniai karpiniai. Kurie iš jų priskiriami taikomajai, o kurie – vaizduojamajai tautodailei? Įrašykite į lentelę po kiekvienu paveikslėliu:

		
Taikomoji	Vaizduojamoji	Taikomoji

3 taškai

Vertinimas

17. Nuotraukose „Tramtatulio“ laureatai groja tradiciniais pučiamaisiais muzikos instrumentais. Parašykite po nuotraukomis, kaip šie instrumentai vadinasi, pasirinkę iš sąrašo: *birbynė, ragas, daudytė, skudučiai, lamzdelis, Labanoro dūda*:

Atsakymas: _____ Birbynė

Atsakymas: _____ Ragai

Atsakymas: _____ Labanoro dūda

Atsakymas: _____ Lamzdelis

4 taškai
Vertinimas

Šaltiniai:

1. „Lietuvos etnografiniai regionai“. Ethnographic regions of Lithuania 2015, Terra Publika.
2. <https://www.ekgt.lt/veiklos-sritys/etnokultūrinis-ugdymas/lietuvos-mokiniu-etnines-kultūros-olimpiada/metodine-medziaga-tema-kalendoriniai-papročiai-ir-liaudies-kuryba.h>
3. <https://ekgt.lt/etnografiniai-regionai/bendra-informacija/>
4. <https://www.vle.lt>
5. <https://www.bernardinai.lt>
6. <https://www.lnkc.lt/go.php/lit/Tramtatulis/>
7. https://lt.wikisource.org/wiki/Kategorija:Padavimai_apie_piliakalnius
8. http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LA00/Lietuvi%C5%B3_mitologin%C4%97s_sakm%C4%97s_II.LA1201.pdf
9. <https://www.voruta.lt/aukso-paukste-nutupe-birsone-apie-sauliaus-lampicko-ir-arturo-janicko-paroda-birstono-sakraliniame-muziejuje/>
10. <https://www.facebook.com/search/top?q=tramtatulis>